

TÜRK DİLİ

Dil ve Edebiyat Dergisi • Sayı: 650 • Şubat 2006

3 YTL.

Türkçe ve Türkiye İçin Avrupalı Türkler Ne İstiyor?

Prof. Dr. Nevzat GÖZAYDIN

Federal Almanya'da ve Türkiye'de Yaratıcı Yazma

Yrd. Doç. Dr. Salim KÜÇÜK

Maral (Şiir)

Recep GARİP

Kendinden Önce de Anlatılan Fıkraların Nasreddin Hoca'ya Bağlanması Sebepleri

Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU

Erken Çocukluk Dönemi mi?

Prof. Dr. Halûk YAVUZ

Resim Sanatı ve Tevfik Fikret

Seval ŞAHİN

Biz Yazardık Yazımızı (Şiir)

Mehmet Zeki AKDAĞ

Türkçede 'Göz' ile Başlayan Deyimler

Nana KAÇARAVA

"Ses" Hikâyesi Üzerine Bir Çözümleme Denemesi

M. Fatih KANTER

Doğru Yazalım Doğru Konuşalım

Prof. Dr. Hamza ZÜLFİKAR

Elifin Öküzü Öküzün Boynuzu

Prof. Dr. Hayati DEVELİ

Hayat Sevince Güzel (Şiir)

H. Rıdvan ÇONGUR

Şiirlerin, Türkülerin ve Destanların Dilinde "Bayburt"

Yrd. Doç. Dr. Hamdi GÜLEÇ

Bü Dolabı Kim Döndürdü? (Hikâye)

Yaşar ÇAĞBAYIR

Edebî Dilin Boyutları

Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖZSARI

Ey Gönül (Şiir)

Cevdet ASLANGÜL

Da/De İlgecinin Kaynağı

Milan ADAMOVIĆ (çev.: Aziz MERHAN)

Dergi ve Kitap Dünyasından

Prof. Dr. Nevzat GÖZAYDIN

GENÇ KALEMLERLE BAŞ BAŞA

Erken Çocukluk Dönemi mi?

Prof. Dr. Halide YAVUZ

Türk Dili'nin Nisan-2005 sayısında yayımlanan Prof. Dr. Z. Fulya Temel : Dr. Hatice Şimşek Bekir'in "Erken Çocukluk Döneminde İkinci Dil Kazanımı" başlıklı yazıları bu satırları yazmamızı sağladı.

Türkçeyi korumak hepimizin görevi... Adı geçen makaledeki bazı hususlar Türkçemize zarar verildiğini düşündürmüştür. Bunlardan birincisi başlıkları "Erken Çocukluk Dönemi" ifadesidir. Türkçemizde böyle bir ifade olduğuna duymamıştım. Eğer varsa öğrenmekten memnun olurum. Buna benzer bir idetin İngilizcede olduğunu biliyorum. "Early childhood" şeklinde. Bu, yabancı dilde karşılığı ise, çevirinin yanlış olduğunu, "erken çocukluk" değil, "çocukluk" olarak yapılmasının dilimize daha uygun düşeceğini sanıyorum. Aksi hâlde yine İngilizcedeki "old child" ifadesini, "yaşlı çocuk" olarak çeviriler hakkı çıkacaktır.

Çocukluk dönemleriyle ilgili Türkçe tıbbi kaynaklarda da "erken çocukluk" anlamını görmedim. Prof. Dr. Olcay Neyzi ve Prof. Dr. Rüveyda Buncak'ın *Medeni İsimli tıp kitabının* 2002 baskısının 81. sayfasında bu dönemleri şöyle sıralıyorlar: "1. Doğum Öncesi dönemler, B. Doğum sonrası dönemler; 1. *miğdoğan* (0-4 hafta), 2. *Süt çocuğu* (1-2 ay), 3. *Oyun çocuğu* (1-3 yaş), 4. *Okul çağı* (4-5 yaş), 5. *Okul çocuğu* (6-12 yaş), 6. *Ergen* (12-18 yaş)." Yazının ikinci paragrafının başında "...monolingual kalmak yeterli olmamakta, ...bilingual... trilingual olmaya büyük önem verilmektedir" şeklinde cümle görülmektedir. Acaba niçin bu yabancı kelimeler sanki Türkçeymiş gibi kullanıldı? Niçin bir dil, iki dil, üç dil denilmedi? Yoksa bunlar milletlerarası kelimeler olarak mı kabul ediliyor?

Türkçeyi korumak onu kullanmakla olur. Yabancı kelimelerin, kavramların Türkçeleştirildikten sonra kullanılması, mümkün olduğunca yabancı kelimelerden kaçınılması Türkçeyi korumaktır.

Resim Sanatı ve Tevfik Fikret

Seval ŞAHİN

Servet-i Fünun edebiyatı II. Abdülhamid'in başlı rejimi altında ortaya çıkmış bir edebiyattır. Bu edebiyatın temel özelliklerinden biri ise plastik sanatlara duydukları ilgidir. Bu sadece bir ilgi olarak kalmamış, kendileri de özellikle resim konusunda uzmanlaşmaya çalışmış, resimler yapmışlardır. Topluluğa önderlik eden Recaizade Mahmut Ekrem, Halid Ziya, Tevfik Fikret sadece şair değil aynı zamanda ressamdır. Bunun yanı sıra, gerek bu üç şair gerek diğer Servet-i Fünun üyelerinin resimlerinde sıkı dostlukları vardır. Belki de bu nedenle bu topluluk üyelerinde tabiat üzerine düşünce bu kadar arınmıştır. Tabiatın sadece renklerle değil kelimelerle de resmedilmesi düşüncesi onların olukça meşgul etmiştir. Bu düşünce, dönemi etkileyen akımlarla da bağlantılıdır. Servet-i Fünun döneminde etkili olan iki akım vardır: Parnasizm ve Sembolizm. "Tabiatı olduğu gibi bir ressam edasıyla yansıtmaya düşüncesi onların parnasizme, tabiatı bir ruh verne düşüncesi ise sembolizme götürmüştür" (Şahin 2002: VIII).

Servet-i Fünun topluluğunda resim denilince ilk akla gelen isimlerden biri Tefik Fikret'tir. Tefik Fikret, çok küçük yaşlardan itibaren resim sanatına karşı büyük bir ilgi duymuş ve bu ilgi ileriki yaşlarında da devam etmiştir. Hatta kaynaklara bakıldığında onun çok küçük yaşlarda şairlikten çok önce resimle uğraşmaya başladığını, O, daha bir çocukken kendisine ait olan küçük bir odada kitaplarını okur ve bütün eğlencelerini burada yapardı (Şükret 1931: 13). "Fikret çocukluk hatıralarından bahsederken bu küçük odası için: 'Odanın, diyor, camkânı vardı. Ben burada gülmüş, burrada yazı yazmış, resim yapmışım. Büyükle bir yazı ile 'Resim Tefik' yazmışım ve içerde oldu penceresine atmıştım. Duğandan bakınca yazıyı ters görürüm, camın üstüde...' " (Şükret 1931: 13-14). Onun eserlerinde sergilediği tabiat manzaraları, resme olan ilgisini yansıtmaktan uzak değildir ve genelde bu manzaralar bir ressamın fırçasından

ıkını izlenimi uyandırır. Bunda şüphesiz onun resim yapma yeteneğinden gelen bir gözlem gücü de etkili olmuştur.

Fikret'in resim konusundaki bilgilerinin artması ve bu konudaki girişimleri de tıpkı şürede olduğu gibi Sultanî'de öğrenci olduğu yıllara rastlar:

"Sultanî'de iken resim bacası Meryem Habet isminde bir Fransızdı. Bu Fransız muallim ressam Şükrü Ahmet Paşanın' Avrupa'daki arkadaşlarından biri olduğu in Türkiye'ye çağırılmış ve Sultanî'ye muallim tayin edilmişti. Fikretin anlattığına göre Meryem Habet çok titiz bir adam imiş. Bazen talebelerden birinin modeline kendi çizler ve sonra ikmalini talebeyle bırakacağına kendi yaparmış. Bu adam, tediştirir ve salim bir usul takip etmediği için ciddi bir itisafde temin edememiş. Yalnız unusun ki talebesi Tevfik Efendi (Fikret) kendi bulduğu mevzularda yaptığı resimleri bu lövyeye götürdüğü zaman muallim bu müstait talebesinin omzunu okşar:

- Haydi şişman....Aferin... der ve hiçbir kusur düzelmeden sarıyormuş." (Şükrü 1931: 14)

Fikret'in resimleriyle ilgili olarak dönemin ressamlarından birisi de yorum yapmaktan kaçınmaz. "Resam Fahim Bey² diyor ki; 'Eğer Fikret bir iki ve Avrupa'da bulunup resim tabii etse idi Türklerin en müstadir ve en şahsiyet tabii ressamlarından biri olurdu.'" (Şükrü 1931: 14).

Şair, resme olan ilgisini hayatının ileriki aşamalarında da sürdürmüştür. Fikret, natüramortlar, peyzajlar ve portreler yapmıştır. Ancak Fikret'in resimleri çoğu resim eleştirmeni tarafından ustalık düzeyine ulaşmamış olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra şairin resimleri için kullandığı özel bir ölyeden bahseden herhangi bir kaynağa rastlanmamıştır. Bu nedenle resminin çoğunu evinde yaptığını söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü şairan'da resim yapmak için kullandığı malzemelerin bulunması bunu ımtıyor olmalıdır. Fakat şairin, dış mekânda resim yaptığına dair kaynaklara rastlamak mümkündür. Gündelik hayatında:

"...bazı günler sandalla 'Gökü'ye' gider, derinde resim yapırdı. Bir kere Fıstıkuyu'na gitti. Zevcesi, Halûk'u ve kendisi şiddetli bir yağmura tutulmuşlardı. Bunlar Fikret'in en talii, en samimi hatıralarıydı. Bu teferrüleri arkadaşlarıyla da yapırdı. Çok defa beraber Ballımanında, şehitlikte resim yapmağa giderdik. Gülerdi, söylerdi, şakalaşırdık. Yaptığı resimlerin bir kısmı bâlâ 'Ayyan'ın duvarlarını süslemekteydi."

urada bir dişi yanlış olmalıdır. Söz konusu ressamın adı Şeker Ahmed Paşa olmalıdır; çünkü o aslında Şükrü Ahmed Paşa isminde bir ressam bulunmamaktadır. urada bahsedilen ressam Feyhaman Duran'dır.

'Rûhâb-ı Şikeste'sinde 'Zerrîşe' adı ile yer alan sevgili, kendisinin bir resmini paletlerinden birinin üzerine yapmıştı. Çok sevdiği yağı bir dadısı vardı. Onun resmini yapmak istemişti. Kadıncağız taassubundan resmini yaşıtırmak istememişti. Bir gün resim yaparken onu karşısında dalgın ve sakin görünce, onun da resmini bisset-tirmeden bir paletin üzerine yaparmıştı. Bu güzel hatıralar nerelede kaldı bilmem. Tabiatian yaptığı birçok güzel tablolar, portreler ve naturemort'ları vardı. Eski fikir ve hayat arkadaşlarından Hüseyin Kâzım, (Şeyh Muhsin-i Âni)'nin adını vermiş olduğu, kız, 'Rikkat'ın bir çocukluk resmini yaparmıştı. Babesinden topladığı çiçekleri Rikkatin kolları arasına yerleştirdikten sonra hemen bir seansa tablosunu meydana getirivermişti. Bu tablo hâlâ Rikkat nezdindedir. Refikası Nâzime hanımın da muhtelif resimlerini yapmıştı. Yağlı boya ile yapmış olduğu küçük bir kürt resmini de Kâzım Beye bediye etmişti. Bugün, yine kendisinin 'Nazan' adını vermiş olduğu merhum kızının kızı Bayan Füsün'un nezdindedir." (Ertaylan 1963: 102)

Şair, resimle özellikle *Servet-i Fünun* dergisinin başına geçtikten sonra daha çok ilgilenmeye başlamış, burada tabloların altına şürler yazarak her iki sanatı birleştirmeye çalışmıştır. Bu dönemde Fikret'in dergide yayımladığı resimlerin içerisinde, özellikle zamanın Halil Paşa gibi ünlü ressamlarının eserlerine de yer vermesi, onun dönemindeki ressamlardan uzak olmadığını da göstermektedir. Ayrıca *Servet-i Fünun*'da yayımlanan "Ekrem Bey" isimli makedesinde Ekrem'in eserlerinden olan *Araba Senda* adlı romanın "resam Halil Beyfendinin mabsûl-i şîre-desif-i hüner-verâneleri olan resimlerle müzeyyen" (Parlatır 1987: 202) bir şekilde basılacağından duyduğu memnuniyeti belirtir ve şöyle der: "Memleketimizde ilk defa olarak millî bir eser-i âlîyi Osmanlı resamlarının medâr-ı iftihârı addedilmeğe şâyân bir fırça ile musavveran neşre müvaffakiyyet *Servet-i Fünun* için ne büyük şeref ve ta'âdetir" (Parlatır 1987: 202). Fikret, ayrıca Ressamlar Cemiyeti tarafından bir konferans vermesi için davet edilmiş, ancak şair bu teklifi reddetmiştir (Ünaydın 1919: 137).

Fikret, *Servet-i Fünun*'da meşhur Osmanlı ressamlarından birisinin, Ekrem'in eserini resimleriyle şerefliendirmesine sevinir, ancak kendisinin ve daha birçok *Servet-i Fünun* şairinin dergide, resim altına yazdığı şürlerin, aslında çoğu zaman içinden çıkılması zor bir durum olduğunu söylemekten de geri kalmaz.

Fikret, *Servet-i Fünun*'da sadece resim altına şürler yazmaz. "*Servet-i*

Fânî'nin'deki resimlerin bile bir kısmı kendi kaleminden çıkmıştır" (Kur 1999: 7).

Ayrıca kendi "Âyân-ı'nın resmini, plânını yapın da Fikret'in. Recâzâde, merbûmum 'Nijad Ekrem'i tasvir, tezyîn, terip eden de büyük döşatının ev, bahçe plânlarını terip eden de Fikret'i. Evde resimleri asan, çiçekleri düzelten o idi" (Kur 1999: 7). Aynı zamanda şair Ali Ekrem için de plânları çizmiştir. Ali Ekrem; "Fikret'in bana bıraktığı en büyük yadigar ise babamın Bolayır'daki meşhûrüne yapılan türbedir: Plânını da resmini de Tevfik Fikret tanzim etmiştir." (Özgül 1991: 448) diyor. Ayrıca, "evvelâ talebisi sonra da dostu ve arkadaşısı olan, Nigâr Hamzâde Feridun Beyin evinin plânını" (Erraylan 1963: 107) da Fikret yapmıştır.

Şair, sadece devrinin meşhur ressamlarıyla ilgilenmemiştir. Hayatının son dönemlerinde kendisi de bir ressamın tablolarına konu olmuştur. Sonradan tanınan bir ressam olacak olan Mihri Müşfik onun resimlerini yapar. Şair bunu kendisi şu şekilde anlatır:

"Yükarıda bir hanımefendi var, resimlerini yapıyor. Bilseñiz Ritüba'ı o kadar güzel okuyor, o kadar güzel teğvir ediyor ki, yazdığım şeyler bu kadar mânidâr mıymış diye şaşırıyorum. Bana beni anlamaya başladı. Yazılarımdan ne kadar uzaktıymışım... Şimdi onlar okunurken başkasını dinler gibi oluyorum. Bir daha isteseler yaşamam zamanıydıyım. Kendime kendim de yedancı kalmışım." (Erraylan 1963: 109-110)

Fikret'in Mihri Müşfik ile ilgili anıların hayatının son dönemlerinde yamında olan Salih Nigâr Keramet şu şekilde anlatır:

"O gün kendi eliyle buzlu şerbetler ikrâm etti. 'Siz bunları içince-ye kadar bana mîsaade edin. Yukarıda hanımefendi beklemisin. İzin verirse yaptığı resimleri de getiririm. Fekâlelede şeyler. Sakın gimeyin' dedi."

Bastomuna dayanarak çıktı. Yaram saati sonra gene ineli. Resim Mihri Hanımın pastelle ve karakalemle yaptığı tasvirleri getirdi. Bir profil var ki, onu beşbinden fazla teyeyordu. 'Bakın bu ne güzel, benim başımı ne harikulade gösteriyor. Şöyle burma doğru inelen bir baş. Şu burnum biraz daha uzasa başım bir fil başı gibi olacaktı' dedi ve gül-
di" (Keramet 1943: 109).

Hastalığı sırasında şairi ziyaret eden Rıza Tevfik de Mihri Müşfik'in yaptığı Fikret portrelerini görür: "Kana kalemler-meşhur genç ressam-Mihri Hanım tarafından başlanmış ve bitmemiş olan bu portrelere gözlerim daldı ve yaşad" (Bölükbaşı 1945: 56). Rıza Tevfik daha sonradan Fikret'in cenazesinde Mihri

Müşfik ile karşılaşır. Ressam kadın çok üzgündür:

"Bu kadıncığın o kadar ağlıyorduk ki, peçesi ve garıfının ölü sı-
rıklamı olmuştun. Kat'iyen peçesini açmadı istemeli. Fakat senin ta-
nır güli oldun. Benim teyrib hocam ve Kadeköyünde konum doktor
Rasim Paşamın ikinci kızı gövretli ve kadıncıyı ressam ve heykeltıraş
Mihri Hanım imiş. Ağlıya ağlıya benden rica etti, Fikret'in çehresi-
nin masekesini sağ elinin kalemle itedi. Merbûmum yaza olmasında
görmüş olduğum matamam portreleri de o yapmış ve bunun için de baş
on gün Fikret'in misafiri olmuş idi. Tabii, vicesini derhal kabul ettim.
Alçı ile vazelin getirmiş imiş. Su ve keap hazırladık gözümüzün önün-
de o kalemle yapıyor ve Fikret'in benüz sırtında bulunan gömleği de pek
kıymetli bir yadigar olarak saklıyacağımı vâdederek istedi ve çok ağla-
dı. Merbûmum refikasının izmini de alarak bir makasla, gömleği kesip
Mihri Hanıma verdim; teğkebir etti. Alıp gitti" (Bölükbaşı 1945: 60-61).

Serret-i Fînnun'da tablolar altına yazdığı şiirler ve döneminin ünlü Osman-
lı ressamlarıyla ilgilenen Fikret, Avrupalı ressamlarla ilgilenmekten de geri
kalmaz. Arkadaşı Salih Nigâr Keramet'in kendisine gönderdiği kartpostal-
dan birkaçının üzerinde Rembrandt'in eserlerinin bulunması onu çok mutlu
eder: "Geçende gönderdiğin kartlar pek güzeldi. Babus Rembrandt'inleri, bu
büyük san'atkar-ı belâyı-ngârâ âit diğer birkaç kartın arasına karıştırdım. Onlar
için ayrıca teğkebir ederim" (Parlatır 1987: 202).

Şairin resim sanatına olan ilgisi sadece bundan ibaret değildir. Fikret, şi-
irlerine de resim sanatını konu etmiştir. Hatta bunlardan bir tanesi, "Resim
Yaparken", nasıl resim yaptığını anlatması ve resim yaptığı sıralarda içinde
bulunduğu duyguları göstermesi bakımından ilgi çekicidir:

"Fingim, kâulid bir ağacın başta bir dalı,
Destimle miyleki heyecanlarla tırıyor;
Göyâ çiçek diye
Bir bâk-i sebze döşetmiş kanunla tırıyor.
On gündür işte uğrıyor fiber ü san'atın
Bir meve-i bîsse vermek için gel-i irişim;
Sevreylerin bu lebhayı artık âle'l-devâm,
verdim emek diye."

*Seyreylerim, ve aczine kâil bu san'atın,
Takdîse inhimâk ederim san'-ı kudreti;*

Lâkin zaman olur

Pek râhsuz bulur da beğenmem tabî'ati.

*Mutlak o gün beğenmek için hasta, münfâil,
Bir başka çehre, giryeli bir çehre isterim...
Bundandır işte, şî'r olacak yerde sözlerim*

Ba'zan fîgân olur!" (Parlatır-Çetin 2001: 312)

Şairin, resim yaparken duygularını anlattığı bir başka şiiri de "Resmini Yaparken" adını taşımaktadır. Burada resimden ziyade şairin içinde bulunduğu acı anlatılmaktadır. Fikret'in resim sanatından bahsettiği diğer bir şiir de "Resminin Karşısında" adlı şiiridir ki burada Ekrem'in tablosuna bakarken kendisinde uyanan duyguları ve onun genç yaşta ölen oğlu Nijad için duyduğu üzüntüyü anlatır.

Fikret, nasıl resim yaptığını sadece bu tür şiirlerinde değil "Hemşiremin Hastalığında" başlıklı yazısında da anlatır. Bu yazı onun "Resim Yaparken" adlı şiirinin düz yazı hâline getirilmiş şekli gibidir.

Fikret'in resim sanatını şiirlerine yansıtması sadece resmi konu eden şiirler ve yazılar yazmasıyla bitmez. Onun birçok şiirinde duygu ve düşüncelerin bir ressam edasıyla işlendiği görüşü genellikle kabul gören bir düşüncedir. "*Bütün şiirlerinde ressam fırçalarının darbeleri görülen Fikret'in, şair teessürünü iki kat yapan ressam kabiliyeti ibtizaz edince sanibaları bemen zaftolunmayacak bir akıyla taşardı*" (Buğra 2000: 62).

Mehmet Kaplan, Tefvîk Fikret'in şiirlerinde, tabiatı bir ressam edasıyla yansıttığını söyler. Onun özellikle "Aveng-i Şuhur" başlıklı her ayın tablosunu kelimelerle yaptığı şiirinde, Coppée'nin Les Moïs'ından etkilendiğini, mev-simlerin içindeki ayıların alegorik anlatımlarının da resim ve şiirin bütünleşmiş hâli gibi olduğunu dile getirir (Kaplan 1971: 102-103).

Tefvîk Fikret, bugün bir ressam olarak değil bir şair olarak anılmaktadır. Ancak onun resim sanatı ile arasındaki ilişki şiir sanatını da derinden etkilemiş, şair bu iki sanatı birleştirmeye çalışmıştır.³

³ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız, Şahin, Seval (2002), *Tefvîk Fikret'in Şiirlerinde Renk Belirten Kelimelerin Kullanılması Üzerinde İnceleme ve Değerlendirme*, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Kaynaklar:

- Bölükbaşı, Ruza Tefvîk (1945), *Tefvîk Fikret, Hayatı, Sanatı, Şahsiyeti*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Buğra, Hatice Bilen (2000), *Cumhuriyet Döneminde Resim-Edebiyat İlişkisi*, İstanbul: Ötüken yayınları.
- Ertaylan, İsmail Hikmet (1963) *Tefvîk Fikret, Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri*, İstanbul: T. Emeklileri Öğretmenler Cemiyeti.
- Keramet, Salih Nigar (1943), *İnkılâp Şairi Tefvîk Fikret'in İzleri*, İstanbul: Kenan Matbaası.
- Kır, Sibel (1999), *Düşünce Dergisi "Nüba-i Mahfûfat" (s.168-224)*, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Mehmet Kaplan (1971), *Tefvîk Fikret, Devir-Şahsiyet-Eser*, İstanbul: Bilmen Basımevi.
- Özgül, M. Kayahan (1991), *Ali Ekrem Bolayır'ın Hâatları*, Ankara: Kültür Bakanlığı yayınları.
- Parlatır İ. ve Çetin N. (2001), *Tefvîk Fikret, Bütün Şiirleri*, Ankara: TDK yayınları.
- Parlatır, İsmail (1987), *Tefvîk Fikret, Dil ve Edebiyat Yazıları*, Ankara: TDK yayınları.
- Şahin, Seval (2002), *Tefvîk Fikret'in Şiirlerinde Renk Belirten Kelimelerin Kullanılması Üzerinde İnceleme ve Değerlendirme*, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Şükrü, Kemaleddin (1931), *Tefvîk Fikret, Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul: Kanaat Kütüphanesi.
- Ünaydin, Ruşen Eğref (1919), *Tefvîk Fikret, Hayatına Dair Hatıralar*, İstanbul: Hilâl Matbaası.